

विद्यापीठे आणि उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाच्या अधिनस्त शिक्षकीय प्रवर्गातील अध्यापकांच्या व्यावसायिक क्षमतेचा प्रशिक्षणाद्वारे नियमित विकास करण्याकरिता विभागांतर्गत “अध्यापक प्रशिक्षण संस्था” स्थापन करणेबाबत..

महाराष्ट्र शासन

उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग,

शासन निर्णय क्रमांक: संदर्भ-२०१८/प्र.क्र.३४४/म.शि.-५,

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई -४०० ०३२.

दिनांक :- १३ सप्टेंबर, २०१९

प्रस्तावना:-

उच्च शिक्षण पद्धतीमध्ये कालानुरूप बदल होत आहेत. त्यानुसार व्यावसायिक व रोजगारक्षम शिक्षणास महत्व प्राप्त होत आहे. तसेच उद्योग जगताला उद्योग चांगल्या प्रकारे चालवण्यासाठी बुद्धिमत्ता आणि वैज्ञानिक कौशल्य असलेल्या तज्ज्ञ मनुष्यबळाची गरज मोठ्या प्रमाणावर भासू लागली आहे. त्यामुळे जागतिक पातळीवरील गुणवत्ता, ज्ञानसंवर्धन, ज्ञानशक्तीची वाढ आणि या वाढीसाठी केलेले संशोधन याचा समावेश अभ्यासक्रमांमध्ये होऊन त्यादृष्टीने शिकविण्याच्या पद्धतीमध्ये बदल होणे अपेक्षित असून, त्याकरिता तज्ज्ञ अध्यापक वर्ग निर्माण होणे गरजेचे आहे. याकरिता उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाच्या अधिपत्याखाली कार्यरत असलेल्या व नव्याने नियुक्त होणाऱ्या अध्यापकांकरिता एक सर्वसमावेशक केंद्रीय प्रशिक्षण योजना तयार करणे अनिवार्य झाले आहे. ज्यामध्ये पारंपारिक प्रशिक्षण पद्धती बदलून कौशल्याधारित व उद्योगाभिमुख प्रशिक्षण पद्धती अवलंबिणे आवश्यक आहे. त्यामुळे विद्यापीठे आणि उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाच्या अधिनस्त शिक्षकीय प्रवर्गातील अध्यापकांच्या व्यावसायिक क्षमतेचा प्रशिक्षणाद्वारे नियमित विकास करण्याकरिता विभागांतर्गत “अध्यापक प्रशिक्षण संस्था” स्थापन करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय

१. राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावर होत असलेले आधुनिक शिक्षण पद्धतीमधील बदल विचारात घेऊन, विद्यापीठे आणि उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाच्या अधिनस्त शिक्षकीय प्रवर्गातील अध्यापकांच्या व्यावसायिक क्षमतेचा प्रशिक्षणाद्वारे नियमित विकास करण्याकरिता विभागांतर्गत “अध्यापक प्रशिक्षण संस्था” स्थापन करण्यास मंजूरी देण्यात येत आहे.

संस्थेची उद्दिष्टे

- अध्यापकांच्या व्यावसायिक पात्रता वाढीसाठी प्रशिक्षणाचा अभ्यासक्रम विकसित करणे.
- उच्च शिक्षण देणाऱ्या संस्थांमधील शिक्षकांना उद्योग/व्यवसाय व त्यांच्या संबंधीत क्षेत्राचे अद्ययावत ज्ञान, शैक्षणिक पद्धती/तंत्रज्ञान यांनी समृद्ध करणे.
- स्थानिक भाषेमध्ये तेथील अभ्यासक्रमाशी निगडित MOOCs (Massive Online Open Courses) विकसित करणे.
- विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक गुणवत्तेमध्ये झालेल्या बदलांच्या आधारे प्रशिक्षणाची परिणामकारकता तपासून प्रशिक्षण पद्धतीमध्ये गरजेनुसार बदल करणे.
- उद्योग क्षेत्रांमध्ये उपलब्ध असलेल्या/होणाऱ्या रोजगार संधीच्या आधारे नाविन्यपूर्ण अभ्यासक्रम विकसित करून तसे बदल अभ्यासक्रमामध्ये करण्यासाठी शैक्षणिक संस्थांना मार्गदर्शन करणे.
- शिक्षणाच्या गुणवत्ता वाढीसाठी प्रभावी शिकणे-शिकविण्याची पद्धती स्थापित करणे व शैक्षणिक क्षेत्रामध्ये संशोधनास प्रोत्साहित करणे.
- शैक्षणिक क्षेत्रामध्ये उल्लेखनीय कामगिरी करणाऱ्या उत्तम अध्यापकांना एकत्रित करून त्याआधारे संपर्कजाळे (नेटवर्क) प्रस्थापित करून शैक्षणिक क्षेत्रातील उत्तम पद्धती प्रसारित करणे.
- उच्च क्षमता, विद्याव्यासंग विकसित करून अध्यापन, संशोधन या क्षेत्रातील उत्कृष्टता प्राप्त करण्यासाठी गहन वचनबद्धता असलेल्या विविध विद्याशाखांचे संवर्ग महाराष्ट्रातील उच्च शैक्षणिक संस्थांमध्ये समयबद्ध पद्धतीने निर्माण करणे.
- पायाभूत/उजळणी/अभिमूख/नियतकालिक प्रशिक्षण आयोजित करणे.
- उच्च शिक्षण संस्थांमधील अधिव्याख्यात्यांमध्ये व्यावसायिक मानक विकसित करणे.
- उद्योग व व्यवसायास अनुरूप अशा अभ्यासक्रमांमध्ये सुधारणा करण्यासाठी विद्यापीठाच्या विद्यापरिषदेस शिफारशी करणे.
- प्राचार्य, विभाग प्रमुख व कुलगुरु या सारख्या प्रतिष्ठित पदांसाठी आवश्यक असलेले शैक्षणिक नेतृत्व गुण निर्माण करण्याकरिता अधिव्याख्यात्यांमध्ये क्षमता वृद्धीगत करणे.
- शैक्षणिकदृष्ट्या प्रगत राष्ट्रांमधील व इतर राज्यांतील शैक्षणिक पद्धतींचा अभ्यास करून अद्ययावत तंत्रज्ञानाधिष्ठित व रोजगाराभिमुख अभ्यास पद्धतींबाबत शासनास शिफारस करणे/सल्ला देणे.

२. प्रशिक्षण संस्थेची संरचना तसेच प्रशासकीय स्वरूपाच्या कामकाजाकरिता पदे निर्माण करण्यासंदर्भात स्वतंत्रपणे शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येईल.

३. अध्यापक प्रशिक्षण संस्था स्थापित होऊन पूर्ण क्षमतेने कार्यान्वित करण्याकरिता प्रशासकीय स्वरूपाचे निर्णय घेण्याकरिता खालीलप्रमाणे प्रशासकीय समिती गठित करण्यात येत आहे:-

अ.क्र	पदनाम	समितील पद
१)	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग	अध्यक्ष
२)	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, वित्त विभाग	सदस्य
३)	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग	सदस्य
४)	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, शालेय व क्रिडा विभाग	सदस्य
५)	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग	सदस्य
६)	प्रकल्प संचालक, रुसा, मुंबई	सदस्य
७)	संचालक, उच्च/तंत्र/कला शिक्षण संचालनालय	सदस्य
८)	संबंधित सह/उप सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग	सदस्य
९)	सहसंचालक, तंत्र शिक्षण, पुणे	सदस्य-सचिव

४. नमूद अध्यापक प्रशिक्षण संस्थेसाठी येणाऱ्या आवर्ती (रु. १० लक्ष) व अनावर्ती (रु. ५० कोटी) खर्चास मान्यता देण्यात येत आहे.

५. सदरचा शासन निर्णय नियोजन विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक. अनौसं-१७३/१४७१, दिनांक १४.८.२०१९ व वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक अनौसं-५३६/१९/व्यय-५, दिनांक २०.८.२०१९ अन्वये प्राप्त झालेल्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

६. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्यांचा सांकेतांक २०१९०९१३१२५१२८४६०८ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने.

(वि.व. दळवी)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल तथा कुलपती यांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई

३. महालेखापाल, (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखापरीक्षा), नागपूर/मुंबई, महाराष्ट्र/मुंबई १/२.
४. अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
५. अपर मुख्य सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
६. अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
७. अपर मुख्य सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
८. अपर मुख्य सचिव, कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
९. प्रकल्प संचालक, रुसा, मुंबई
१०. मा.मुख्य सचिव यांचे सह सचिव, मंत्रालय, मुंबई
११. संचालक, उच्च शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
१२. संचालक, तंत्र शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
१३. संचालक, कला संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
१४. मा. कुलगुरु, सर्व अकृषि विद्यापीठे.
१५. कुलसचिव, सर्व अकृषि विद्यापीठे.
१६. मा. मंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग यांचे विशेष कार्य अधिकारी, मंत्रालय, मुंबई
१७. मा. राज्यमंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
१८. सर्व विभागीय सहसंचालक, उच्च शिक्षण/तंत्र शिक्षण
१९. सर्व प्राचार्य, उच्च/तंत्र/कला महाविद्यालये व संस्था (संबंधित संचालकांमार्फत)
२०. सहसंचालक, तंत्र शिक्षण, पुणे.
२१. लेखा व अधिदान अधिकारी, मुंबई.
२२. निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई
२३. जिल्हा कोषागार अधिकारी, पुणे.
२४. मा. सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई
२५. सर्व सहसचिव/उपसचिव/अवर सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२६. म.शि.५ कार्यासन, निवडनस्ती.